

Alina Dyduch

Miejsce rachunkowości w kształceniu na poziomie studiów wyższych

Managerial Economics 10, 147-160

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Alina Dyduch*

Miejsce rachunkowości w kształceniu na poziomie studiów wyższych

1. Wprowadzenie

Rachunkowość jest postrzegana jako źródło informacji dla zarządzających jednostką gospodarczą. W miarę rozwoju nowych technologii i w warunkach globalizacji wzrasta również znaczenie rachunkowości, a także czynione są starania w celu jej standaryzacji i harmonizacji. Stąd rachunkowość stała się jednym z dwóch wiodących przedmiotów na kierunku finanse i rachunkowość, a także zajmuje należyte miejsce na innych kierunkach ekonomicznych.

Problematyka związana z dydaktyką rachunkowości – jako jednego z dwóch głównych przedmiotów na kierunku finanse i rachunkowość – stanowi przedmiot wielu opracowań [np.1, 3, 8]. Rachunkowość należy do wiedzy ogólnoeconomicznej i jest obecna również w programach nauczania innych kierunków studiów wyższych, w szczególności uczelni ekonomicznych i technicznych. Celem artykułu jest pokazanie treści kształcenia tego przedmiotu na kierunkach innych niż finanse i rachunkowość oraz jaki jest jego zakres, zgodnie z ministerialnymi standardami kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji.

2. Zadania stawiane rachunkowości

W okresie złożonych i wzajemnie przenikających się różnych procesów, gospodarczych politycznych i społecznych duże znaczenie ma funkcja informacyjna rachunkowości, realizowana przez wiele bardziej szczegółowych funkcji,

* AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Wydział Zarządzania, Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem

takich jak funkcja optymalizacyjna, sprawozdawcza, kontrolna, analityczna, motywacyjna i rozliczeniowa. Celem, który stawiany jest rachunkowości, jest wierne i rzetelne odzwierciedlenie sytuacji finansowej i majątkowej jednostki gospodarczej.

Aby informacje dostarczane przez rachunkowość były pomocne w podejmowaniu decyzji nie tylko bieżących, ale i strategicznych, muszą one posiadać odpowiednie cechy jakościowe, czyli takie właściwości, które sprawiają, że informacje te są przydatne dla ich użytkowników. Wśród cech jakościowych sprawozdań finansowych wymienia się [6, s. 2.8–2.12]:

- zrozumiałość,
- przydatność,
- wiarygodność,
- przewagę treści nad formą,
- neutralność,
- zasadę ostrożności,
- kompletność,
- porównywalność,
- wierne odzwierciedlenie.

Zrozumiałość oznacza, że informacje, których dostarczają sprawozdania finansowe, powinny być jasne i czytelne dla osób posiadających odpowiednią wiedzę z rachunkowości, zarządzania finansami, ekonomii i finansów.

Sprawozdania finansowe powinny zawierać informacje przydatne, a więc takie, których pominięcie może w znaczący sposób odbić się na decyzjach podejmowanych przez odbiorców tych informacji.

Informacje wiarygodne to informacje pozbawione subiektywizmu, czyli obiektywne, bezstronne, pozbawione błędów i kompletne. Ta wiarygodność nie jest zachowana, jeżeli występuje manipulowanie informacjami, których mogą dostarczyć sprawozdania finansowe. Manipulowaniu informacjami sprzyjają z jednej strony luki w regulacjach prawnych, z drugiej strony chęć zadowolenia użytkowników tych informacji, którzy otrzymują informacje o wizerunku firmy takie, jakie chcieliby, aby one były, a nie takie, jakimi są w rzeczywistości.

Zgodnie z cechą przewagi treści nad formą, aby informacje mogły wierne odzwierciedlać wpływ zdarzeń gospodarczych na sytuację finansową i wynik działalności jednostki, powinny być prezentowane w sprawozdaniach finansowych zgodnie z ich treścią ekonomiczną, a nie tylko formą prawną.

Neutralność oznacza, że informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym powinny być obiektywne, tj. zgodne z ich faktycznym przebiegiem. Zarządzający nie powinni wymuszać kształtowania lepszego wizerunku jednostki, niż jest on w rzeczywistości.

Skutkiem stosowania zasady ostrożności jest ostrożne, czyli w wysokości raczej zaniżonej niż zawyżonej, ustalenie wyniku finansowego, a także odpowiedni pomiar składników bilansowych.

Kompletne sprawozdanie finansowe to takie, które zawiera wszystkie przydatne informacje. Każda przydatna informacja powinna być prezentowana oddzielnie.

Wierne odzwierciedlenie oznacza, że zapisów należy dokonywać na podstawie zarówno dowodów księgowych własnych, jak i obcych. Dowody te winne być sporządzane w sposób czytelny i być poprawne pod względem merytorycznym oraz formalnym i rachunkowym.

Informacje zawarte w sprawozdaniu powinny być porównywalne z innymi podmiotami należącymi do tej samej branży i z poprzednimi okresami.

Z cechą porównywalności ściśle związana jest zasada ciągłości, zgodnie z którą jednostka powinna stosować w sposób ciągły przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, w kolejnych latach obrotowych:

- dokonując jednakowego grupowania operacji gospodarczych,
- w sposób ciągły wyceniając aktywa i pasywa, w tym także stosować takie same metody obliczania odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych),
- ustalając w taki sam sposób wynik finansowy,
- sporządzając w identycznych zestawieniach sprawozdania finansowe [4, s. 33].

Użytkowników informacji dostarczanych przez rachunkowość można podzielić na zewnętrznych i wewnętrznych. Rozróżnia się dwa człony rachunkowości: rachunkowość finansową i rachunkowość zarządczą. Rachunkowość finansowa dostarcza niezbędnych informacji użytkownikom zewnętrznym, a rachunkowość zarządcza służy zaspokojeniu potrzeb użytkowników wewnętrznych. W tabeli 1 przedstawiono użytkowników informacji oraz pożądane przez nich informacje.

Biorąc pod uwagę kryterium czasu (kolejności występowania), można wyróżnić dwa rodzaje czynności, którymi zajmuje się rachunkowość:

- prowadzenie pomiaru i ewidencji zdarzeń gospodarczych,
- przygotowanie na ich podstawie informacji ekonomicznej na potrzeby zarządzania jednostką gospodarczą.

Pierwszy rodzaj czynności zaliczany jest do rachunkowości finansowej, a drugi do rachunkowości zarządczej. Należy zaznaczyć, że chociaż rozróżnia się rachunkowość finansową i zarządczą, to nie można postawić wyraźnej granicy między nimi. Te dwa człony rachunkowości wzajemnie się uzupełniają, a w niektórych przypadkach pokrywają się ze sobą. Rachunkowość zarządcza dostarcza informacji będących bazą do podejmowania decyzji gospodarczych. Jest ona zatem zorientowana na działania przyszłe. Informacje tworzone przez rachunkowość zarządczą są pomocne kadrze kierowniczej przedsiębiorstwa w podejmowaniu odpowiednich decyzji, w planowaniu i kontroli działalności [2, s. 12].

W sferze zainteresowania rachunkowości zarządczej znajdują się rachunki kosztów; nie tylko te tradycyjne, ale i nowoczesne, takie jak rachunek kosztów działań, celu, kosztów jakości i cyklu życia produktów. Rachunkowość zarządcza dużo uwagi poświęca budżetowaniu kosztów, przychodów, wyników i kontroli kosztów, ustalaniu jednostkowego kosztu wytworzenia i decyzyjnym rachunkom inwestycyjnym.

Tabela 1

Informacje dostarczane przez rachunkowość i ich użytkownicy

Użytkownicy informacji	Zapotrzebowanie na informacje
Kredytodawcy	Niezbędne informacje dotyczą zadłużenia danej jednostki w innych podmiotach czy bankach, a także możliwości spłaty zaciągniętych kredytów wraz z oprocentowaniem.
Potencjalni inwestorzy	Zainteresowanie informacjami dotyczącymi stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału, a także oceny zdolności do wypłaty dywidend.
Kontrahenci	Ważne są informacje związane z zapłatą należności w możliwie najkrótszym czasie.
Rządy i agendy rządowe	Istotne są informacje o wielkości osiąganego wyniku finansowego, aby na tej podstawie planować kształtowanie się kategorii makroekonomicznych takich jak wysokość podatków i dochód narodowy.
Społeczność lokalna	Jednostki gospodarcze mogą mieć wpływ na gospodarkę lokalną poprzez liczbę zatrudnionych pracowników i popieranie lokalnych kontrahentów.
Klienci	Niezbędne są informacje dotyczące kontynuacji działalności jednostki. Nabierają one tym większego znaczenia, im większa jest zależność od danej jednostki gospodarczej.
Pracownicy	Szczególnie istotne są informacje dotyczące płynności finansowej jednostki, czy będzie ona w stanie regulować bieżące zobowiązania takie jak wypłata wynagrodzeń i innych świadczenia dla pracowników.
Zarząd i kadra kierownicza	Ich zainteresowanie będzie się koncentrować na wynikach finansowych firmy, ich zmianach, rentowności, a także na wszelkich informacjach umożliwiających podjęcie właściwych decyzji. Źródłami tych informacji oprócz sprawozdań finansowych mogą być różne raporty, protokoły i zestawienia, niekoniecznie sporządzane zgodnie z wymogami prawa bilansowego, ale w miarę zapotrzebowania na nie.

Źródło: opracowanie na podstawie [4, s. 23]

3. Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunkach studiów innych niż finanse i rachunkowość

Spośród 119 kierunków studiów wyższych, dla których ustalono standardy kształcenia zawarte w rozporządzeniu ministra nauki i szkolnictwa wyższego, edukacja w zakresie szeroko rozumianej rachunkowości jest wymagana na siedmiu kierunkach ekonomicznych i technicznych, oprócz kierunku finanse i rachunkowość [5]. Należą do nich: zarządzanie, zarządzanie i inżynieria produkcji, ekonomia, informatyka i ekonometria, logistyka, technika rolnicza i leśna oraz technologia żywności i żywienia człowieka. W tabelach 2–6 przedstawiono program oraz efekty kształcenia przewidziane w standardach dla kierunków ekonomicznych.

Problematyka rachunkowości ujęta jest w przedmiotach (treściach kształcenia) o różnych nazwach: rachunkowość, rachunkowość finansowa, rachunkowość zarządcza, finanse i rachunkowość, rachunek kosztów dla inżynierów oraz rachunek kosztów działań logistycznych. W przypadku większości analizowanych kierunków nauczania są one przewidziane w programach studiów pierwszego stopnia. Na studiach drugiego stopnia na kierunku zarządzanie występuje rachunkowość zarządcza, a na kierunku logistyka pojawia się rachunek kosztów działań logistycznych. Według standardów nauczania, przedmioty związane z rachunkowością należą częściej do przedmiotów kierunkowych niż podstawowych. W przypadku przedmiotów podstawowych określa się minimalny wymiar godzin, natomiast w przypadku przedmiotów kierunkowych minimalny wymiar godzin dotyczy całej ich grupy.

Analizując treści kształcenia zawarte w standardach dla poszczególnych kierunków nauczania, można spostrzec, że zakres tematyczny przewidziany dla przedmiotu rachunkowość jest zróżnicowany. Przykładowo na kierunku logistyka w grupie zagadnień finanse i rachunkowość po podstawach prawnych rachunkowości wymieniono bezpośrednio ewidencję środków pieniężnych, papierów wartościowych, majątku trwałego, materiałów i obrotu produktami. Pominięte zostały takie zagadnienia jak operacje gospodarcze i ich wpływ na składniki bilansu, elementy składowe konta i jego funkcjonowanie. Podobnie na kierunku technika rolnicza i leśna w grupie zagadnień stanowiących treść przedmiotu rachunek kosztów dla inżynierów ujmuje się problematykę właściwą dla rachunkowości, a tylko w niewielkim poruszane są zagadnienia wchodzące w zakres przedmiotu rachunek kosztów dla inżynierów. Pominięto również nowoczesne systemy rachunku kosztów.

Należy wspomnieć, że na kierunku budownictwo w ramach kształcenia w zakresie ekonomiki budownictwa (przedmiot kierunkowy na studiach pierwszego

stopnia) przewidziano zagadnienia analizy i rachunku kosztów w budownictwie, co ma służyć m.in. osiągnięciu przez studentów tego kierunku umiejętności planowania i monitorowania kosztów realizacyjnych. Również na studiach drugiego stopnia na kierunku towaroznawstwo, w ramach treści kształcenia w zakresie zarządzania jakością zawarto zagadnienie „miejsce kosztów jakości w rachunku kosztów przedsiębiorstwa” oraz „rachunku kosztów jakości”, zaś absolwenci tych studiów powinni nabyć m.in. umiejętność wdrażania i stosowania rachunku kosztów jakości.

Tabela 2

Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunku zarządzanie

Nazwa przedmiotu oraz treści i efekty kształcenia	Uwagi
<p>Rachunkowość finansowa</p> <p>Treści kształcenia: Podstawy i zasady prawne rachunkowości. Majątek i kapitały przedsiębiorstwa. Bilans. Przychody. Koszty. Wynik finansowy. Rachunek zysków i strat. Operacje gospodarcze bilansowe i wynikowe. Zasady funkcjonowania kont księgowych. Plan kont. Ewidencja kapitałów, środków pieniężnych, papierów wartościowych, rozrachunków, majątku trwałego, zapasów. Wycena składników majątkowych. Metody ustalania wyniku finansowego. Sprawozdawczość finansowa.</p> <p>Efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: Rozumienie istoty, zasad i instrumentów rachunkowości finansowej. Stosowanie instrumentów rachunkowości finansowej w rozwiązywaniu problemów zarządzania.</p>	<p>Studia I stopnia</p> <p>Przedmiot kierunkowy</p>
<p>Rachunkowość zarządcza</p> <p>Treści kształcenia: Rachunkowość zarządcza centrów odpowiedzialności – jej miejsce w systemie informacji zarządczej. Koncepcje strategicznego zarządzania kosztami a planowanie i <i>controlling</i> strategiczny. Koncepcje rachunkowości zarządczej w zakresie budowy operacyjnych systemów rachunku kosztów. Koncepcje operacyjnego budżetowania kosztów przedsiębiorstwa. Organizacja i metodyka operacyjnego <i>controllingu</i> kosztów. Wykorzystanie informacji kosztowych w wybranych obszarach decyzyjnych.</p> <p>Efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: Rozumienie i stosowanie koncepcji i instrumentów rachunkowości zarządczej w zakresie zarządzania kosztami przedsiębiorstwa.</p>	<p>Studia II stopnia</p> <p>Przedmiot kierunkowy</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5]

Tabela 3

Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunku informatyka i ekonometria

Nazwa przedmiotu oraz treści i efekty kształcenia	Uwagi
<p>Rachunkowość</p> <p>Treści kształcenia: Nadrzędne zasady rachunkowości finansowej – cechy i odbiorcy informacji tworzonych przez rachunkowość. Aktywa i pasywa przedsiębiorstwa. Teoria konta. Koszty i przychody, pomiar wyniku finansowego. Dokumentacja systemu rachunkowości na poziomie przedsiębiorstwa. Pojęcie, klasyfikacja i wycena rzeczowych aktywów trwałych, inwestycji, środków pieniężnych, rozrachunków, zapasów. Klasyfikacja kosztów. Założenia rozrachunku kosztów pełnych. Przepływy pieniężne. Walory decyzyjne rachunku kosztów zmiennych. Kontrola kosztów poprzez budżety. Wymagania stawiane systemom informatycznym rachunkowości.</p> <p>Efekty kształcenia: Posługiwanie się terminologią stosowaną w rachunkowości i komunikowania się ze służbami finansowo-księgowymi. Umiejętność czytania, rozumienia i analizowania podstawowych elementów sprawozdania finansowego – bilansu, rachunku zysków i strat oraz rachunku przepływów pieniężnych. Umiejętność określania potrzeb informacyjnych do oceny sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstwa.</p>	<p>Studia I stopnia</p> <p>Przedmiot podstawowy</p> <p>Minimalna liczba godzin łącznie dla wykładów i ćwiczeń wynosi 30</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5]

Tabela 4

Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji

<p>Finanse i rachunkowość oraz rachunek kosztów dla inżynierów</p> <p>Treści kształcenia: System finansowy państwa w gospodarce rynkowej. Strumienie i zasoby finansowe w gospodarce. Powiązanie systemu finansowego przedsiębiorstwa z systemem finansowym państwa. Zasady finansowania i inwestowania – kapitał obcy i jego pozyskiwanie. Koszt kapitału własnego i długu. Inwestowanie, metody oceny projektów inwestycyjnych. Rachunkowość jako system informacyjny przedsiębiorstwa. Zasady i podstawy prawne rachunkowości. Majątek i kapitały przedsiębiorstwa – bilans. Operacje gospodarcze bilansowe i wynikowe. Zasady funkcjonowania kont księgowych, plan kont. Przychody i koszty w rachunkowości przedsiębiorstw.</p>	<p>Studia I stopnia</p> <p>Przedmiot kierunkowy</p>
---	---

Tabela 4 cd.

Nazwa przedmiotu oraz treści i efekty kształcenia	Uwagi
<p>Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji o kondycji przedsiębiorstwa (czytanie bilansu, analiza rachunku zysków i strat). Wynik finansowy – sposób ustalania i znaczenie w ocenie kondycji finansowej przedsiębiorstwa. Rachunek kosztów dla inżynierów. Strukturalizacja kosztów. Zróżnicowanie modelowe rachunku kosztów. Procedury ewidencyjno-rozliczeniowe w różnych modelach rachunku kosztów. Standardy kosztowe. Kontrola budżetowa kosztów. Monitoring kosztowy. Koszty w problemowych rachunkach decyzyjno-kosztowych. Rachunek kosztów i wyników. Podejście <i>target costing</i>, <i>kaizen costing</i>, rachunek cyklu życia produktu, rachunek kosztów i efektów gospodarowania czynnikami produkcji.</p> <p>Efekty kształcenia: Umiejętność stosowania podstawowych zasad z zakresu finansów i rachunkowości do prawidłowego funkcjonowania jednostek gospodarczych oraz ich finansowania.</p>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5]

Tabela 5

Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunku ekonomia

Nazwa przedmiotu oraz treści i efekty kształcenia	Uwagi
<p>Rachunkowość</p> <p>Treści kształcenia: System rachunkowości i jego funkcje. Zasady i techniki rachunkowości. Plan kont. Ewidencja analityczna i syntetyczna. Metoda bilansowa. Rachunek majątku i kapitału przedsiębiorstwa. Klasyfikacja aktywów i pasywów. Operacje ekwiwalentne i operacje wynikowe. Wynik finansowy, sprawozdania finansowe. Analiza sytuacji ekonomicznej i sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Międzynarodowe standardy rachunkowości.</p> <p>Efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: Stosowanie zasad rachunkowości, księgowania i sporządzania sprawozdań finansowych. Umiejętność wykorzystywania wiedzy rachunkowej w decyzjach strategicznych i operacyjnych przedsiębiorstw.</p>	<p>Studia I stopnia</p> <p>Przedmiot podstawowy</p> <p>Minimalna liczba godzin łącznie dla wykładów i ćwiczeń wynosi 30</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5]

Tabela 6

Standardy kształcenia w zakresie rachunkowości na kierunku logistyka

Nazwa przedmiotu oraz treści i efekty kształcenia	Uwagi
<p>Finanse i rachunkowość</p> <p>Treści kształcenia: Finanse w gospodarce rynkowej. Rynek finansowy oraz mechanizmy jego funkcjonowania. System bankowy i sposób jego funkcjonowania. Finanse i gospodarka finansowa przedsiębiorstwa. Finanse prywatne i publiczne. System podatkowy. Międzynarodowe stosunki finansowe i ich współczesny charakter. Podstawy prawne rachunkowości. Ewidencja środków pieniężnych i papierów wartościowych. Ewidencja majątku trwałego, materiałów i obrotu produktami. Pojęcie, rodzaje i ewidencja kosztów w układzie rodzajowym i funkcjonalno-kalkulacyjnym. Sprawozdawczość finansowa. Analiza pionowa i pozioma bilansu. Analiza rachunku zysków i strat. Analiza wskaźnikowa w ocenie kondycji finansowej przedsiębiorstwa. Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem.</p> <p>Efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: Uzasadnianie roli finansów we współczesnej gospodarce. Umiejętność charakteryzowania systemu finansowego i elementów jego struktury; rozumienia zarządzania finansami przedsiębiorstwa; określania istoty oraz znaczenia finansów i funduszy publicznych; rozumienia zasad funkcjonowania i określania znaczenia systemu podatkowego; charakteryzowania międzynarodowych rynków finansowych; rozumienia znaczenia integracji walutowej Unii Europejskiej; identyfikacji zadań i podstaw prawnych rachunkowości; określania zasad kalkulacji kosztów i zarządzania finansami firmy.</p>	<p>Studia I stopnia</p> <p>Przedmiot podstawowy</p> <p>Minimalna liczba godzin łącznie dla wykładów i ćwiczeń wynosi 30 (zarówno studia licencjackie, jak i inżynierskie)</p>
<p>Rachunek kosztów działań logistycznych</p> <p>Treści kształcenia: Koszty logistyczne. Układ rodzajowy i układ kalkulacyjny kosztów logistycznych. Koszty stałe i koszty zmienne w logistyce. Rachunkowość finansowa i rachunkowość zarządcza w logistyce. Koszty ubezpieczenia. Koszty świadczenia usług. Koszty przepływu informacji. Budżetowanie i kontrola w logistyce. Wskaźniki kosztów.</p> <p>Efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: Obliczanie, analizowanie i ocena kosztów funkcjonowania logistyki. Umiejętność klasyfikacji nośników kosztów w systemach logistycznych; oceny funkcjonowania rachunku kosztów logistycznych w przedsiębiorstwie; oceny zasad kalkulacji kosztów w systemach logistycznych.</p>	<p>Studia II stopnia</p> <p>Przedmiot kierunkowy</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5]

4. Nauczanie rachunkowości na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji

Obecnie najszybciej rozwijającym się kierunkiem studiów wyższych w Polsce jest, funkcjonujący od 1998 roku, kierunek zarządzanie i inżynieria produkcji (ZiIP), na którym studiuje (dane z listopada 2009 roku) ogółem 34 375 studentów (w tym zdecydowana większość na uczelniach publicznych). Kierunek ten został uruchomiony na wszystkich uczelniach technicznych (z jednym wyjątkiem) w kraju. Pierwszy stopień kształcenia na kierunku ZiIP realizowany jest na 55 wydziałach 45 uczelni, w tym na 36 wydziałach uczelni akademickich, w siedmiu państwowych wyższych szkołach zawodowych oraz w 12 szkołach wyższych niepublicznych. Drugi stopień kształcenia został uruchomiony na 28 wydziałach uczelni akademickich, na dwóch uczelniach niepublicznych oraz jeden w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej. Większość uczelni wprowadziło na kierunku ZiIP specjalności, które funkcjonują pod 187 różnymi nazwami [7]. Warto zaznaczyć, że obok – w większości technicznych specjalności – oferowana jest również specjalność zarządzanie finansami i rachunkowość (na studiach pierwszego stopnia w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy) oraz zarządzanie finansami przedsiębiorstw (na studiach drugiego stopnia w Politechnice Świętokrzyskiej w Kielcach).

Inżynieria produkcji zajmuje się projektowaniem i racjonalizacją procesu produkcji, przy wykorzystaniu komputerowego wspomaganie. Tak więc kierunek zarządzanie i inżynieria produkcji łączy nauki o zarządzaniu z podstawami nauk technicznych. Zgodnie z określonymi w standardzie nauczania kwalifikacjami absolwenta powinien on posiadać „umiejętności menedżerskie oraz rozwiązywania zagadnień z wybranego zakresu inżynierii produkcji, w tym: projektowania nowych i nadzorowania istniejących procesów i systemów produkcyjnych i eksploatacyjnych; nadzorowania obiektów i systemów zarządzania; doboru i szkolenia personelu; zarządzania kosztami, finansami i kapitałem; zarządzania przedsiębiorstwem; marketingu; logistyki; zarządzania inwestycjami rzeczowymi; formułowania zadań z zakresu technologii zarządzania i finansów, transferu technologii i innowacyjności” [5, załącznik nr 115].

Określone w standardzie kształcenia dla kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji treści nauczania związane z rachunkowością zostały ujęte pod nazwą finanse i rachunkowość oraz rachunek kosztów dla inżynierów w ramach grupy przedmiotów kierunkowych, dla której minimalna łączna liczba godzin wykładów i ćwiczeń wynosi 600. Oznacza to, że wydziały poszczególnych uczelni, na których funkcjonuje kierunek, same ustalają liczbę godzin zajęć dydaktycznych z rachunkowości. W tabeli 7 przedstawiono wymiar godzin przedmiotów kierunkowych w przypadku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji w dwóch wybranych szkołach wyższych. Są to Uniwersytet

Ekonomiczny w Krakowie (Wydział Towaroznawstwa) oraz Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie (Wydział Zarządzania).

Zgodnie z planem studiów stacjonarnych na kierunku ZiIP w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, rachunkowość jest przewidziana w trzecim, finanse w piątym, a rachunek kosztów dla inżynierów w siódmym semestrze studiów. W AGH kolejność nauczania przedmiotów jest taka sama, przy czym są one prowadzone w piątym, szóstym i siódmym semestrze. Liczba godzin przewidziana na rachunkowość i rachunek kosztów dla inżynierów stanowi 6,8% czasu przeznaczonego dla wszystkich przedmiotów kierunkowych w UEK i 9,3% w AGH. Biorąc pod uwagę wymagane kwalifikacje absolwenta kierunku ZiIP, można stwierdzić, że jest ona niewystarczająca.

Tabela 7

Wymiar godzin przedmiotów kierunkowych w przypadku studiów stacjonarnych I stopnia na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie oraz w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

Treści kształcenia	UEK	AGH
Zarządzanie	45	75
Finanse i rachunkowość oraz rachunek kosztów dla inżynierów, w tym:	90	105
rachunkowość	15 ^a /15 ^b	15 ^a /15 ^b
rachunek kosztów dla inżynierów	15 ^a /15 ^b	15 ^a /30 ^b
finanse	30 ^a	15 ^a /15 ^b
Zarządzanie produkcją i usługami	60	60
Zarządzanie jakością i bezpieczeństwem	90	75
Logistyka w przedsiębiorstwie	60	45
Nauki o materiałach	180	60
Projektowanie inżynierskie i grafika inżynierska	120	90
Procesy produkcyjne	60	75
Automatyzacja i robotyzacja procesów produkcyjnych	60	60
Metrologia	60	60
Informatyka i komputerowe wspomaganie prac inżynierskich	60	105
Razem	885	810

^a wykłady ^b ćwiczenia

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8

Ocena nauczania rachunkowości przez studentów kierunku ZiIP

Wyszczególnienie	Struktura udzielonych odpowiedzi (w %)
1. Czy zdaniem Pani/Pana wiedza, jaką uzyskali Państwo na wykładach i ćwiczeniach z rachunkowości będzie przydatna w pracy zawodowej? a) w dużym stopniu b) w umiarkowanym stopniu c) w niewielkim stopniu	 21 63 16
2. Liczba godzin przewidziana w planie studiów na przedmiot rachunkowość jest: a) wystarczająca b) niewystarczająca	 12 88
3. Proporcje między liczbą godzin wykładów i ćwiczeń z rachunkowości są: a) właściwe b) należy zwiększyć liczbę godzin ćwiczeń c) należy zwiększyć liczbę godzin wykładów d) należy zwiększyć liczbę godzin zarówno wykładów, jak i ćwiczeń	 9 21 18 52

Źródło: opracowanie własne

Takie przekonanie wyraziła też większość ankietowanych studentów Wydziału Zarządzania AGH. Ankiety przeprowadzono pod koniec semestru zimowego w roku akademickim 2010/2011, a liczba ankietowanych studentów (stacjonarnych i niestacjonarnych) wyniosła 153 osoby. Wyniki ankiety zawiera tabela 8. Prawie 90% studentów uważa, że liczba godzin przewidziana w planie studiów na przedmiot rachunkowość jest zbyt mała. Ponad połowa ankietowanych opowiedziała się za zwiększeniem zarówno liczby godzin wykładów, jak i ćwiczeń. Ten postulat zgłaszają również podczas rozmów z nauczycielami przedmiotu rachunkowość studenci kierunku zarządzanie na analizowanym wydziale AGH. Dla większości ankietowanych studentów na kierunku ZiIP wiedza z rachunkowości będzie w umiarkowanym lub dużym stopniu przydatna w ich pracy zawodowej.

Należy nadmienić, że środowisko naukowe, skupione w Komitecie Inżynierii Produkcji PAN, dostrzegając potrzebę integrującego wsparcia procesu dydaktycznego rozwijającego się kierunku, postanowiło przygotować w PWE cykl 20 podręczników akademickich o tytułach i treści zgodnej ze standardami nauczania dla

pierwszego i drugiego stopnia tego kierunku. Należą do nich również dwa planowane podręczniki: finanse i rachunkowość oraz rachunek kosztów dla inżynierów, co pozwoli ujednoczyć nauczanie rachunkowości na tym kierunku w różnych szkołach wyższych.

5. Podsumowanie

Poszczególne części sprawozdania finansowego (bilans, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale/funduszu własnym, informacja dodatkowa), będące końcowym rezultatem rachunkowości, dostarczają różnych informacji poszczególnym odbiorcom. Jednak aby użytkownicy tych informacji mogli z nich skorzystać, muszą posiadać odpowiedni poziom wykształcenia w zakresie rachunkowości.

Wiedza i umiejętności, wynikające ze studiowania rachunkowości, są przydatne nie tylko dla studentów kierunku finanse i rachunkowość, szczególnie zainteresowanych tym przedmiotem, ale również dla studentów innych kierunków ekonomicznych i niektórych technicznych. Oprócz kierunku finanse i rachunkowość, nauczanie rachunkowości jest przewidziane także w programie studiów siedmiu kierunków, najczęściej na studiach pierwszego stopnia oraz głównie jako przedmiot kierunkowy, którego liczbę godzin wykładów i ćwiczeń ustalają rady wydziałów. Treści kształcenia w zakresie rachunkowości zawarte w standardach dla poszczególnych kierunków nauczania są zróżnicowane. W odniesieniu do niektórych kierunków studiów zakres tematyczny rachunkowości jest rozbudowany i obejmuje szczegółową ewidencję (np. środków pieniężnych, materiałów, rozrachunków), a w przypadku innych ogranicza się do zagadnień stanowiących tylko podstawy rachunkowości.

Literatura

- [1] Buk H., *Pożądanee zmiany różnych form edukacji w zakresie rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2005, tom 26 (82), numer specjalny, SKwP.
- [2] Dyduch A., Sawicka J., Stroncsek A., *Podstawy rachunkowości*, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2004.
- [3] Kiziukiewicz T., *Specjalność na kierunku „Finanse i Rachunkowość” na przykładzie Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego*, w: *Dydaktyka w naukach ekonomicznych*, red. T. Kiziukiewicz, Akademia Rolnicza w Szczecinie, Szczecin 2008.

- [4] *Rachunkowość według prawa bilansowego*, red. K. Czubakowska, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- [5] *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki*, Dz. U. z 2007 r. Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.
- [6] *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, red. G.K. Świdorska i W. Więclaw, Difin, Warszawa 2006.
- [7] *Stan i perspektywy badań naukowych w obszarze inżynierii produkcji w Polsce*, Komitet Inżynierii Produkcji, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2010.
- [8] Winiarska K., *Ocena treści kształcenia na kierunku „Finanse i Rachunkowość” w wybranych uczelniach w Polsce*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2010, tom 56 (112), SKwP.